

УДК 378.143: 811.111

Д. Г. ТЕРЕЩУК

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ**

Проаналізовано сутність англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента з точки зору сучасної методики викладання іноземних мов. Окреслено зміст навчання цієї компетентності. Обґрунтовано актуальність підходу «навчання через досвід» та конкретизовано особливості його реалізації у формуванні англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента філологічного профілю в умовах сучасного ВНЗ і розвитку українського й світового суспільств.

Ключові слова: лінгвосоціокультурна компетентність, англійська мова, навчання через досвід, студент філологічного профілю.

Д. Г. ТЕРЕЩУК

**ФОРМИРОВАНИЕ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЛИНГВОСОЦИОКУЛЬТУРНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТА ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ**

Проанализирована сущность англоязычной лингвосоциокультурной компетентности студента с точки зрения современной методики преподавания иностранных языков. Определено содержание обучения этой компетентности. Обозначена актуальность подхода «обучение через опыт» и конкретизированы особенности его реализации в формировании англоязычной лингвосоциокультурной компетентности студента филологического профиля в условиях современного вуза и развития украинского и мирового обществ.

Ключевые слова: лингвосоциокультурная компетентность, английский язык, обучение через опыт, студент филологического профиля.

D. H. TERESHCHUK

**FORMATION OF ENGLISH LINGUOSOCIOCULTURAL COMPETENCY OF A
STUDENT MAJORING IN PHILOLOGY-RELATED SPECIALITY: THEORY AND
PRACTICE**

In the article the author analyses the notion of English linguosociocultural competency of a student from the viewpoint of modern FLT methodology, defines the content of the competency formation, grounds the importance of experiential learning and concretizes peculiarities of experiential learning implementation in forming English linguosociocultural competency of a student majoring in Philology-related speciality in tertiary institutions and considering Ukrainian and world societies development nowadays.

Keywords: linguosociocultural competency, the English language, experiential learning, student majoring in Philology-related speciality.

Формування міжкультурної комунікативної компетентності студента нині є однією з пріоритетних цілей навчання студентів філологічного профілю. І хоча актуальність цієї проблеми окреслилася достатньо давно, в умовах динаміки розвитку сучасного українського

суспільства постають нові аспекти формування цієї компетентності, які потребують вивчення, аналізу та нових способів роботи з ними.

Від останніх місяців 2013 р. і до сьогодні в Україні відбуваються події, що демонструють значну зміну у світогляді та соціальній поведінці української молоді. Це проявляється у її надзвичайно активній громадсько-політичній та соціально-культурній діяльності загалом і посиленій увазі до ролі мови у житті українського суспільства зокрема. Українська молодь, особливо студентство, постійно демонструє свою активну і свідому громадянську позицію у різних подіях глобального значення та розвитку суспільно-політичної ситуації в нашій країні.

Українські студенти філологічного профілю помітно проявили себе, зокрема, на Чемпіонаті Європи з футболу 2012 р. як волонтери, коли знання англійської мови було ключовою необхідністю в спілкуванні із зарубіжними вболівальниками і гостями, так і в нинішній «Революції гідності» як перекладачі актуальних матеріалів з достовірних джерел англійською мовою для різних закордонних ЗМІ з метою забезпечення громадян іноземних країн неупередженою і правдивою інформацією щодо розвитку подій в Україні.

Вищезазначене є прикладами суттєвих, подекуди різючих змін у підростаючому поколінні молоді, яка визначає нові пріоритети, проявляє нові цінності та особистісні якості, в т. ч. характеристики мовної і вторинної мовної особистості.

Очевидно, що сучасні реалії, те, що безпосередньо стосується студентів, міжнародна співпраця, передусім в умовах відкритого інформаційного простору – усе це стає актуальними вирішальними чинниками мовної освіти, зокрема формування лінгвосоціокультурної компетентності студентів філологічного профілю у ВНЗ.

Мета статті – проаналізувати й обґрунтувати особливості формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента філологічного профілю в сучасних умовах діяльності ВНЗ.

Завдання статті включають тлумачення сутності лінгвосоціокультурної компетентності, обґрунтування сучасної цінності англійської мови у міжкультурних взаєминах, зокрема для фахівця філологічного профілю, аналіз ефективних способів формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента в умовах ВНЗ.

Питання міжкультурного англомовного спілкування досліджували багато зарубіжних вчених, серед яких Т. Новінгер, Е. Роджерс, Т. Штейнфат, П. Франклін, Х. Спенсер-Оуті. Проблемою лінгвосоціокультурної компетентності та її формування у майбутніх фахівців займалися В. Біблер, Н. Бориско, Л. Голованчук, П. Кастро, М. Нацюк, С. Ніколаєва, Л. Серцу, В. Фурманова, Т. Чабала та інші науковці. Соціокультурний підхід у навчанні іноземних мов, що передбачає розвиток комунікативних умінь та здобуття знань про культуру країн, обґрунтували Г. Єлізарова, В. Сафонова, П. Сисоєв, О. Щук та ін.

Лінгвосоціокультурна компетентність є об'єктом дослідження численних наукових праць, однак за основу розуміння сутності цієї компетентності нами прийнято тлумачення С. Ніколаєвої, оскільки позиція цієї дослідниці узагальнює здійснені раніше наукові пошуки та враховує останні тенденції розвитку галузі методики викладання іноземних мов.

Отже, лінгвосоціокультурну компетентність ми розглядаємо як сукупність соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної компетентностей. Вона є здатністю здійснювати вибір мовних форм, використовувати їх і перетворювати відповідно до контексту, а також усвідомлювати зв'язки між мовами і явищами суспільного життя [3, с. 13–14].

Соціокультурна компетентність передбачає володіння сукупністю знань про країну, мову якої вивчається, національно-культурні особливості соціальної і мовленнєвої поведінки носіїв мови, а також здатність користуватися такими знаннями у процесі спілкування з урахуванням звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови. Вона дає можливість вступати в комунікативні стосунки з іншими людьми, орієнтуватися у соціальній ситуації і керувати нею, володіти способами соціальної взаємодії [3, с. 14].

Загалом формування лінгвосоціокультурної компетентності передбачає оволодіння студентами знаннями про особливості життя людей країн, мова яких вивчається, їхніх культур, готовність до ведення діалогу культур, усвідомлення цілісності світу і необхідності міжкультурного співробітництва задля вирішення глобальних проблем людства, уникнення непорозуміння на рівні міжособистісного спілкування, бажання і вміння вступати в комунікативні стосунки.

Стосовно вивчення англійської мови, то лінгвосціокультурна компетентність набуває ще більшої значимості порівняно з іншими компетентностями, якими має володіти майбутній фахівець філологічного профілю, оскільки англійська мова, по-перше, є офіційною державною мовою у щонайменше 75 країнах світу і рідною мовою для близько 375 млн. людей [2], а по-друге, вона вважається загальноприйнятною мовою міжнародної комунікації.

Із вищезазначеного логічно випливає, що у контексті формування лінгвосціокультурної компетентності англійська мова повинна розглядатися в усіх аспектах: потрібно вивчати як її варіанти і діалекти, що існують у різних англословних країнах і диктуються суспільством відповідних країн – носіями мови, так і мовні норми, загальноприйняті міжнародною спільнотою і зрозумілі для неї, мовленнєві кліше й правила їх вживання у ділових ситуаціях чи переговорах, інших ситуаціях міжкультурного спілкування.

Цінність становить окреслення методистами змісту формування лінгвосціокультурної компетентності, відповідно до якого соціокультурний аспект навчання мови містить культурнокраїнознавчу і соціолінгвістичну складові [1, с. 249]. Культурнокраїнознавча складова включає країнознавчі і соціокультурні знання англословних країн та основних фактів з географії, історії, державного устрою, права, економіки, культури, мистецтва тощо, а соціокультурна – знання важливих для спілкування особливостей мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв мови і вміння поводити себе у відповідності до цих знань [1, с. 249].

Окрім традиційно визначених вченими-методистами компонентів змісту лінгвосціокультурної компетентності студентів, особливо важливими, на нашу думку, є фонові знання, а також знання певних теоретичних положень і прикладних аспектів міжкультурного спілкування й комунікативної лінгвістики. Це, наприклад, енциклопедичні знання, знання постулатів Г.Грайса, особливостей вербального і невербального спілкування, комунікативних стратегій й умінь їх застосовувати на практиці, розуміння значень певних символів, знаків, жестів, міміки тощо.

Вважаємо, що в умовах сучасного розвитку суспільства формування лінгвосціокультурної компетентності студента філологічного профілю у ВНЗ повинно здійснюватись у тривимірному масштабі:

– *на рівні діалогу рідної культури та культур англословних країн*, зокрема, Великої Британії, США, Канади, Індії, країн Азії, Австраландії та Африки – членів Британської Співдружності: здобути знання й умінь студентів не повинні обмежуватись лише відомостями про одну-дві англословні країни. В період всезростаючої мобільності у майбутніх фахівців треба розвивати широке бачення розмаїтості сучасного глобалізованого людського суспільства, розвивати у них цілісну картину світу й шанобливе ставлення до різних культурних і мовних надбань;

– *на рівні діалогу рідної та європейської культур*: Україна є частиною європейської спільноти внаслідок географічного розташування, тож така позиція нашої держави на карті світу відповідно сприяє активній співпраці між Україною та іншими країнами Європи, європейськими організаціями, зокрема в освітній сфері;

– *на рівні глобальному, тобто на рівні діалогу рідної культури з культурами світу усіх народів*, у т. ч. неанглословних народів: англійська мова у такому випадку функціонує як загальноприйнята мова спілкування міжнародної спільноти.

Серед існуючих підходів у взаємопов'язаному вивченні мови і культури нині визначають такі три основні: крос-культурний, соціокультурний й міжкультурний [1, с. 246]. Однак, на нашу думку, в контексті найсучасніших обставин життя українського суспільства, в умовах навчання у ВНЗ України дедалі більше викликає зацікавленість і видається перспективним «навчання через досвід» (experiential learning). Основною його метою є включення студента у навчання через натхнення і запальність до навчального процесу, який стає усвідомленою щоденною діяльністю, спрямованою на відкриття й осмислення нових знань [4].

У рамках застосування цього підходу передбачається:

- розробка викладачами програми і видів навчальної діяльності з урахуванням особистого досвіду студента та його аналіз;
- акцент та індивідуальному сприйнятті студентами різних подій і ставлення до них;
- створення передумов для діяльності студента та його активної участі у навчанні;

• вищезгадані процеси разом впливають на зростання мотивації студента у навчанні, призводять до його усвідомленого й стійкого бажання постійно навчатися [4].

У формуванні англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента філологічного профілю «навчання через досвід» передбачає таке.

1. У процесі відбору навчального матеріалу потрібно обирати актуальні автентичні тексти на культурнокраїнознавчу й соціолінгвістичну тематику. Відібрані матеріали повинні бути актуальними у момент вивчення відповідної теми особисто для студента. Скажімо, на етапі підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 р. в Україні й Польщі варто було обирати тексти сучасних англомовних ЗМІ з цієї тематики, організувати завдання, дотичні до цієї події. Це можна було робити, скажімо, під час проходження теми «Спорт», «Здоровий спосіб життя» тощо. Таким чином, студент насамперед проявляє значно більшу зацікавленість темою, оскільки мотивацією буде не саме вивчення англійської мови, а соціальний чи спортивний інтерес студента у події у конкретний момент його життя.

2. Формування лінгвосоціокультурної компетентності в умовах «навчання через досвід» передбачає використання соціальних мереж, зокрема англомовних, типу facebook і twitter, а також чат-програм, на зразок skype, viber, msn messenger. Такі соціальні мережі та програми створюють умови для автентичного спілкування з носіями мови, а також представниками європейської і світової міжнародної спільноти. Отож, студенти можуть виконувати завдання, використовуючи соціальні мережі.

Досвід викладання на факультеті іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка засвідчив, що ті завдання, для виконання яких студенти повинні спілкуватися із знайомими або незнайомими носіями мови чи представниками інших культур, значно більше активізують їхню навчальну діяльність і, крім того, забезпечують правдиві результати. Прикладом такого завдання для студента з використанням соціальних мереж може бути опитування, проведе серед жителів Великої Британії й Австралії, і порівняльний аналіз даних про представників цих країн.

Тематика такого опитування необмежена і визначається відповідною темою навчальної та робочої програм. Чат-програми перевершують усі інші можливості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо ведення усномовленневого спілкування з людьми на протилежному кінці світу. Такі програми уможливають опосередковане, але реальне англомовне говоріння й сприймання на слух різних варіантів, діалектів, акцентів у спілкуванні англійською.

Існують також чимало навчальних веб-ресурсів, які пропонують бажаним вивчити англійську мову, спілкуватися нею між собою. Співрозмовників, як виявилось у процесі роботи зі студентами, знайти дуже легко; люди у соціальних мережах здебільшого мають бажання допомагати студентам у виконанні навчальних завдань. Це, відповідно, формує доброзичливе ставлення у студента до представників інших культур, культивує почуття вдячності, впевненості у своїх силах, довіри і готовності самому допомагати іншим. Загалом фактично уся інформація, що отримана студентом у процесі технічно опосередкованого спілкування з представниками інших культур у соціальних мережах, стає частиною його лінгвосоціокультурного досвіду і компетентності.

3. «Навчання через досвід» передбачає, що зі всезростаючою мобільністю людей, з надто швидким розвитком технологій і пов'язаними з цим постійними змінами у житті усього людства, майбутній фахівець філологічного профілю повинен мати реальний лінгвосоціокультурний досвід перебування закордоном і взаємодії з людьми англомовної, європейської та інших культур не лише в Україні, а й закордоном.

Крім того, такий досвід повинен повторюватися з певною частотністю задля оновлення знань, набуття все нових умінь міжкультурної взаємодії, щоб бути в курсі останніх англомовних тенденцій. Звісно, для сучасних українських студентів вітчизняні ВНЗ не можуть стовідсотково гарантувати стажування за фахом в зарубіжних країнах. Однак фактично кожен студент має нагоду поринути в середовище іншої культури шляхом участі у волонтерських програмах, програмах навчального й культурного обміну, міжнародних культурних проектах, експедиціях, за робочими програмами тощо. Обсяг таких пропозицій – як короткотривалих, так і довготривалих – для студентської молоді щороку зростає. Тож кожен майбутній фахівець філологічного профілю може скористатися ними.

4. Для ефективної роботи зі студентами на практичних заняттях з англійської мови пріоритетними є такі види діяльності і завдань: робота з кейсами, ситуаційні ігри, проектна діяльність, інтерактивні завдання, дискусійні завдання, проблемні завдання для розвитку критичного мислення, завдання, що базуються на відеоматеріалах.

Таким чином, застосування при підготовці майбутніх фахівців філологічного профілю у навчальному процесі вітчизняних ВНЗ підходу «навчання через досвід» у навчанні англійської мови є вельми актуальним та необхідним з метою формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності студента.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні і практичному застосуванні підходу «навчання через досвід» у формуванні інших видів професійної комунікативної компетентності студента філологічного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.
2. Навчально-інформаційний ресурс Британської Ради. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/learning-faq-the-english-language.htm>
3. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2 . – С. 11–17.
4. Рауд Н. «Экспериментальное» обучение как возможность активизации учащихся при изучении сквозных тем. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.narva.ut.ee/sites/default/files/narva_files/Niina%20Raud.pdf